

Валентина Павлівна Шпак; Полтавський держ. педагогічний ун-т ім. В. Г. Короленка. – Полтава. – 2006. – 500 с.

8. Шпак В. Чутівська трудова колонія «Піонер» Імені 1 Травня : історичний нарис / В. Шпак : зб. наук. пр. Полтавського держ. педагог. ун-ту ім. В. Г. Короленка (Серія: Пед. науки). – Полтава : ПП Шевченко Р. В., 2009. – Вип. 2. – С. 130–137.

9. Инструкция Окркомиссиям по делам о несовершеннолетних : Утверждена Постановлением Всеукраинской комиссии по делам о несовершеннолетних от 15.06.1926 г. // Детское право советских республик : сборник действ. законодат. о детях / [сост. М. Кричевская, И. Курицкий] ; ред. Ю. Мазуренко. – Харьков : Юриздат. НКЮ УССР, 1927. – С. 505–512.

Т. М. Швец

НАПРАВЛЕНИЯ СОЦИАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОТЕЧЕСТВЕННОЙ СИСТЕМЫ ПЕНИТЕНЦИАРНЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ ДЛЯ НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ В 20-30-Е ГОДЫ XX В.

В статье рассмотрена проблема социальной работы в пенитенциарных учреждениях для несовершеннолетних осужденных в начале XX в. Акцент сделан на прогрессивных моментах педагогической концепции борьбы с правонарушениями несовершеннолетних.

Ключевые слова: пенитенциарная система, социально-педагогическая работа, несовершеннолетний осужденный.

T. Shvets'

DIRECTIONS OF SOCIAL AND PEDAGOGICAL ACTIVITIES OF THE NATIONAL SYSTEM OF PENAL INSTITUTIONS FOR JUVENILES IN THE 20-30 YEARS OF THE TWENTIETH CENTURY

The article deals with the problem of social and pedagogical activities in penal institutions for juvenile offenders in the early twentieth century. The emphasis is placed on advanced pedagogical concept points to combat juvenile delinquency.

Key words: penal system, social and pedagogical activity, a juvenile offender.

УДК 378.937+371.03

Т. Л. Васіна

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОЇ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА

У статті розглянуто педагогічні умови формування професійно орієнтованої особистості майбутнього соціального педагога у студентському колективі; уточнено та науково обґрунтовано сутність поняття «професійно орієнтована особистість майбутнього соціального педагога». Розкрито взаємозв'язок між рівнями згуртованості колективу студентської групи і рівнями сформованості професійних та особистісних якостей майбутніх соціальних педагогів.

Ключові слова: професійно орієнтована особистість майбутнього соціального педагога, колектив студентської групи, особистісно орієнтована взаємодія, професійна усталеність, колективна творча діяльність.

Постановка проблеми. Формування професійно орієнтованої особистості майбутнього соціального педагога визначається реформуванням сучасної освіти, що вимагає радикальних змін у навчально-виховному процесі, використання новітніх технологій і методів навчання, що сприяли б реалізації інтелектуально-духовного потенціалу студентів. Завдання сучасної освіти вищої педагогічної школи полягає не тільки в тому, щоб дати відповідні професійні знання, а й у тому, щоб підготувати соціального педагога, який глибоко розуміє і знає свою роль у суспільстві, вміє творчо використовувати здобуті знання на практиці, працювати з учнями та їхніми батьками, з педагогічним колективом, цінує колективний досвід, думку колег, використовує передовий педагогічний досвід, критично оцінює досягнуте. Вирішення цієї проблеми започатковується у вищому педагогічному закладі й передбачає насамперед створення і розвиток колективу студентської групи.

Виховання особистості в колективі залишається актуальним питанням і в сучасних умовах. Проблема колективу була достатньо досліджена в межах соціалістичної авторитарної педагогіки. Нові соціальні умови сьогодення в Україні вимагають нового підходу до проблеми колективу і його

впливу на формування особистості майбутнього вчителя. Проблеми вищої школи досліджувала низка вчених (О. М. Алексюк, Л. М. Ахмедзянова, І. М. Богданова, М. Д. Виноградова, І. А. Зязюн, Л. В. Кондрашова, З. Н. Курлянд, Г. О. Нагорна, В. О. Сластьонін, Р. І. Хмелюк, О. С. Цокур та ін.).

Проблема професійної підготовки майбутнього соціального педагога отримала відображення в наукових положеннях теорії соціальної педагогіки (М. А. Галагузова, І. Д. Зверева, А. Й. Капська, І. А. Липський, Л. І. Міщик, А. В. Мудрик, А. О. Рижанова), практики соціально-педагогічної роботи з різними групами клієнтів в умовах різних соціумів (О. В. Безпалько, Г. М. Лактіонова, В. М. Оржеховська, Ю. Й. Поліщук, С. Я. Савченко).

Мету статті визначаємо у професійній підготовці майбутнього соціального педагога до роботи в навчально-виховних закладах освіти у процесі формування професійно орієнтованої особистості майбутнього соціального педагога у студентському колективі.

Серед актуальних проблем сьогодення важливе місце посідає проблема формування творчої особистості. Усвідомлення політичної і соціальної ситуації в Україні визначає необхідність реалізації одного з пріоритетних завдань освіти – підготовку педагогічних кадрів до творчої професійної діяльності, які здатні забезпечити розвиток і формування громадян України.

Педагогіка співробітництва та співдружності (педагогіка гуманізму) відіграє провідну роль у перебудові народної освіти. У зв'язку з вимогами часу змінюється оцінка роботи школи і вищого навчального закладу, учня і соціального педагога. Педагогічні вищі навчальні заклади – це заклади особливого призначення. Для педагогічної професії вирішальне значення мають моральні якості людини. Доброта, чуйність, великодушність – ці та інші якості є головними у вихованні підростаючого покоління.

Педагоги (П. П. Блонський, А. С. Макаренко, В. О. Сухомлинський та ін.) підтвердили високу ефективність навчання, побудованого за ідеями співробітництва, дружби, взаємної вимогливості, колективізму та поваги до людей. Проблема виховання в колективі та через колектив не є новою. Ролі колективу у формуванні особистості достатньо уваги приділяли багато вітчизняних і зарубіжних учених, педагогів, психологів (П. П. Блонський, Є. І. Киричук, М. Ю. Красовицький, Є. С. Кузьмін, А. Т. Куракін, А. С. Макаренко, О. В. Мудрик, Л. І. Новікова, Г. Д. Панченко, А. В. Петровський, К. К. Платонов, В. О. Сухомлинський, Л. І. Уманський, С. Т. Шацький, Є. В. Шорохов та ін.). Майбутні соціальні педагоги повинні мати колективістські здібності, що допоможуть їм у подальшій професійній діяльності створити не тільки дитячий шкільний колектив, але й педагогічний та батьківський колективи. Можливість досягнення більш високого рівня розвитку цих здібностей у майбутніх соціальних педагогів реалізується за наявності колективу в студентській групі. За час навчання у вищому навчальному закладі сфера спілкування, пізнання та діяльності у студентів значно розширюється. Вони прагнуть знайти себе, визначити своє місце в житті відповідно до своїх нахилів, здібностей, інтересів. Виконання студентом важливої для нього соціальної ролі суттєво впливає на його ціннісні орієнтації, мотиви діяльності, світогляд. Під час спілкування студенти відпрацьовують навички майбутньої поведінки в колективі, вміння працювати з людьми, розуміти їхню психологію, засвоювати той чи інший стиль керівництва (А. В. Буданов, І. А. Карпюк, А. Т. Куракін, В. І. Максакова, О. В. Мудрик, Л. І. Новікова, С. Д. Поляков та ін.). Атмосфера колективу студентської групи сприяє адаптації студентів перших курсів до умов навчання у вищому навчальному закладі, виникненню й зміцненню мотивів активних дій, спрямованих на досягнення високих результатів у навчанні й громадській роботі, що засновуються на відповідальності та ініціативному ставленні студентів до навчальної діяльності, оволодіння своєю професією. Позитивна атмосфера благодійно впливає на формування у студентів необхідних професійних, психологічних і моральних якостей, професійну спрямованість та готовність до праці. В академічній групі студенти набувають навичок колективної діяльності, тобто засвоєння норм, правил і умов успішної взаємодії між членами колективу. Означені навички забезпечують синхронність, узгодженість та ефективність роботи всього колективу. Набуті вміння дають можливість колективу студентської групи творчо застосовувати засоби професійної педагогічної діяльності у виконанні завдань у різноманітних умовах, а отже, сприяють формуванню професійно орієнтованої особистості майбутнього педагога.

Під професійно орієнтованою особистістю майбутнього соціального педагога ми розуміємо особистість, у якій на достатньому рівні сформовані як професійні якості (схильність до самовиховання, професійна педагогічна спрямованість, майстерність, професійна усталеність тощо), так і особистісні (спрямованість на професію соціального педагога, любов до дітей, організаторські та комунікативні схильності, соціальні якості і т. ін.). В. В. Рибалко наголошує, що запропонована ним

концепція особистісного підходу є теоретичною базою для розробки низки компонентів (констатувального, розвивального, самоактуалізувального) у профільній та професійній підготовці спеціаліста [3, с. 82]. Автор називає низку підходів, які є похідними від цілісного фундаментального особистісного підходу, а саме: особистісно детермінований, особистісно розвивальний, особистісно реалізуючий, особистісно креативний, особистісно стверджувальний тощо.

Діяльність соціального педагога щодо виховання школярів буде продуктивною тільки в тому випадку, якщо в межах вищого навчального закладу майбутній соціальний педагог одержить достатньо ефективну психолого-педагогічну підготовку. Педагогу необхідно усвідомлювати, на якому рівні розвитку перебувають його пізнавальні процеси (сприйняття, пам'ять, увага, мислення тощо), постійно працювати над самоосвітою, саморозвитком, щоб бути спроможним творчо здійснювати свою діяльність.

У процесі вивчення теми було визначено, що розвиток професійних якостей у період навчання у вищому педагогічному закладі неодмінно впливає на розвиток особистісних якостей студентів. Отже, розвиток професійних якостей майбутніх фахівців під час навчання у вищому навчальному закладі сприяє розвитку їхніх особистісних якостей, формує професійно орієнтовану особистість майбутнього соціального педагога. Враховуючи те, що в колективі цей процес відбувається найбільш ефективно, ми вважаємо, що колектив студентської академічної групи є чинником формування професійно орієнтованої особистості майбутнього педагога.

Другим чинником формування професійно орієнтованої особистості майбутнього соціального педагога було визначено особистісно орієнтоване виховання (І. Д. Бех). Набуття людиною достатнього життєтворчого потенціалу, який би забезпечив успішне досягнення нею вищих духовних цілей і гуманістичних сенсів її буття, безпосередньо пов'язане зі способом привласнення суспільних норм. Свою життєстверджувальну функцію особистість може сповна реалізувати, якщо ці норми будуть внутрішньо сприйнятими нею, стануть невід'ємною частиною уявлення про саму себе. Саме це є складовою саморозвитку і самовиховання людини як особистості, що, у свою чергу, є основною метою виховання як суспільного явища. Лише особистісно орієнтованому вихованню під силу досягнення особистісно розвивальної мети, оскільки воно акцентує увагу на усвідомленні вихованцем себе як особистості, на його вільне і відповідальне самовираження. Основа реалізації особистісно орієнтованої взаємодії полягає в установках тих, хто здійснює означену взаємодію, а саме: відкриті взаємини, безоцінне сприйняття, емпатичне слухання, самототожність тощо. Вміння ж налагоджувати особистісні стосунки з іншими є неодмінною складовою формування професійних якостей майбутнього соціального педагога. Практично втілюючи особистісно орієнтовані виховні технології, педагог у стінах школи моделює майбутнє суспільство. Досягнення цієї мети безпосередньо пов'язане з його виховною установкою – синтезом професійних та індивідуальних рис особистості вихователя. Засвоїти необхідні суспільні, професійні й особистісні цінності, а також набути вмінь налагоджувати необхідні соціальні зв'язки та відносини майбутні вчителі найбільш повно можуть у студентському колективі. Важливу роль у згуртуванні колективу відіграє особистісно орієнтована взаємодія (В. М. Малиновська, Т. Н. Мальковська, Ж. А. Меньшикова, А. А. Шibaєва), основою якої є спілкування-діалог. Для того, щоб взаємодія між членами студентської групи мала особистісно орієнтований характер, необхідно, щоб стосунки між студентами були суб'єкт-суб'єктними, коли постійно береться до уваги їхнє власне ставлення до спільної діяльності та психологічний клімат групи.

Водночас з активною участю в процесі становлення і розвитку професійно орієнтованої особистості майбутнього соціального педагога академічна група може і повинна, поряд з традиційними проблемами успішності та дисципліни, вирішувати цілий комплекс питань, що адекватно відображають складність і багатогранність цього процесу. В умовах колективу студентської групи майбутні соціальні педагоги мають можливість найбільш повно розкрити свої колективістські якості, розвинути організаторські й комунікативні здібності, набути важливого досвіду щодо формування дитячого колективу, що безумовно має важливе значення для їхньої подальшої професійної діяльності. Отже, позитивна особистісно орієнтована взаємодія між членами колективу навчальної академічної групи є однією з умов формування професійно орієнтованої особистості майбутнього педагога.

Відомо, що основою розвитку і виховання особистості є діяльність. Ця думка була проілюстрована педагогічною практичною діяльністю А. С. Макаренка. Дослідження вчених (Г. Альтшулер, В. Андреев, В. Архипова, В. Звягінський, В. Іванов, В. Кан-Калик, Л. Кондрашова,

М. Лазарев, Н. Никандров, Л. Новикова та ін.) переконують також, що творча діяльність, спрямована на відродження виховної функції навчального процесу, повинна бути домінуючою в становленні майбутнього вчителя.

Значну роль у формуванні творчої особистості майбутнього соціального педагога у процесі навчання у вищому навчальному закладі відіграє насиченість навчально-виховного процесу педагогічно спрямованою ігровою діяльністю. Навчальна ділова гра дозволяє ввести в навчання предметний і соціальний контекст майбутньої професійної діяльності і таким чином змодельовати більш адекватні порівняно з традиційним навчанням засоби формування фахівця, а саме:

- засвоєння нового знання накладається на канву майбутньої професії;
- навчання набуває спільного, колективного характеру;
- розвиток особистості майбутнього соціального педагога здійснюється внаслідок підпорядкування двом типам норм: компонентних предметних дій і соціальних відносин колективу.

Одним із перспективних способів підготовки рішень у складних виробничих питаннях є розроблення та проведення ділових ігор. Ділову гру можна визначити як імітацію навчально-виховної діяльності, яку група осіб виконує на моделі об'єкта. Ділова гра є важливим методичним засобом дослідження або вивчення певної проблеми, підготовки та прийняття рішень, а також навчання студентів за реальних виробничих умов. Оскільки в реальній дійсності основою будь-якого розвитку є суперечності, то в діловій грі лише конфлікт, суперництво, подолання невпевненості можуть надати діям учасників активного характеру, зробити гру по-справжньому ефективною. В основу гри, як правило, покладено модель об'єкта, наприклад, уроку, заняття, або, точніше, відображення такої моделі у сфері управління навчально-виховним процесом. Учасники гри, відповідно до мети своїх дій, керуючись правилами й інструкціями ведення гри, а також наявними даними стосовно ситуації, формують свої одиничні моделі гри. Згідно з метою використання ділові ігри виконують різні функції: навчальні, виробничі або дослідницькі. Навчальні ділові ігри застосовують під час навчання бакалаврів, спеціалістів, магістрів з метою розвитку навичок і вмінь практичного використання теоретичних знань у процесі виконання службових обов'язків, тобто в практичній діяльності. Навчальні ділові ігри сприяють активізації навчального процесу і суттєво прискорюють формування у студентів комплексу теоретичних знань, умінь і навичок, які впливають на підвищення ефективності діяльності соціального педагога.

Ділові навчальні ігри, зокрема, у формі колективних творчих справ, допомагають вирішити низку завдань і досягти певних результатів. Передусім слід відзначити суттєве наближення навчання до умов, у яких майбутньому фахівцю доведеться працювати, і забезпечення комплексності знань студентів. Сама участь в іграх припускає всебічну підготовку в галузі спеціальних дисциплін (в тому числі, педагогіки, психології, історії педагогіки тощо), причому їх потрібно не тільки знати – треба вміти використовувати їх взаємозв'язок, знаходити правильні комплексні рішення. Ми розглядали можливість і доцільність використання колективних творчих справ у навчальному процесі як нової прогресивної форми навчання у читанні лекцій, проведенні практичних занять, семінарів, а також у позааудиторний час.

Підготовку, проведення й аналіз колективної творчої справи студенти здійснювали б самостійно. При підготовці до колективних творчих справ вони вчать працювати з книгою, користуватися одержаною інформацією стисло, але подавати в ній найбільш важливе, використовувати прийоми театральної майстерності, враховувати психологічний клімат у колективі, а також індивідуальні якості кожного члена колективу, його можливості й здібності. Колективні творчі справи як форму навчання ми використовуємо у процесі вивчення таких дисциплін: технології соціально-педагогічної діяльності, технології роботи з сім'єю, соціально-педагогічна робота у сфері дозвілля, основи сценарної роботи соціального педагога, основи сценічної майстерності соціального педагога, методика виховної роботи в дитячому оздоровчому таборі тощо. Отже, ми дійшли висновку, що насиченість навчального процесу ігровою педагогічною діяльністю в студентській групі є важливою умовою формування професійно орієнтованої особистості майбутнього вчителя.

Формування професійно орієнтованої особистості соціального педагога залежить від формування професійних якостей і розвитку особистісних якостей особистості. Водночас ми припустили, що, розвиваючи професійні якості майбутніх фахівців, ми сприяємо розвитку їхніх особистісних якостей, тобто ці дві складові становлення особистості майбутнього соціального педагога взаємопов'язані і взаємозалежні. Особистісно орієнтоване виховання та наявність колективу

студентської групи є чинниками формування професійно орієнтованої особистості майбутнього педагога, що відбувається за таких умов:

- відсутність емоційної напруженості, страху перед дітьми; вміння регулювати свій емоційний стан;
- наявність вольових якостей;
- швидкість реакції на поведінку класу та окремих учнів;
- уміння приймати правильні рішення у непередбачуваній ситуації;
- знання і вміння соціального педагога;
- задоволеність своєю діяльністю;
- нормальна втомлюваність;
- насиченість навчального процесу ігровою педагогічно спрямованою діяльністю (колективні творчі справи, ділові ігри, рольові ігри, імітаційні ігри, організаційно-діяльнісні ігри, ігровий тренінг, вирішування педагогічних ситуацій тощо);
- особистісно орієнтована взаємодія між студентами навчальної групи (спілкування-діалог, суб'єкт-суб'єктні стосунки між членами групи, міжособистісні стосунки членів колективу поза групою, вплив громадської думки колективу).

Одним із провідних засобів, за допомогою якого здійснюється формування професійно орієнтованої особистості майбутнього соціального педагога, є спільна діяльність колективу студентської групи. Основними видами спільної діяльності у вищому навчальному закладі є навчальна, трудова, пізнавальна, спортивна, творча, науково-дослідна, позанавчальна, виховна діяльність тощо. Але сама по собі навчально-пізнавальна діяльність досить індивідуалізована і не сприяє формуванню колективу. Потрібні спеціально організовані групові форми навчального процесу, що несуть у собі системоутворювальний компонент для формування колективу, зокрема, колективна творча діяльність педагогічної спрямованості.

Таким чином, ми вважаємо, що в системі вищої школи існує нагальна потреба забезпечення інноваційної спрямованості педагогічної діяльності відповідно до сучасних умов розвитку суспільства. У зв'язку з цим постає нагальна необхідність заміни чи суттєвої модернізації моделі професійної практики фахівців соціальної сфери.

Загальновідомо, що практика студентів вищих навчальних закладів є невід'ємною складовою освітньо-професійної підготовки фахівців, основне завдання якої – закріплення здобутих у процесі навчання теоретичних знань, формування у студентів професійних умінь, опанування сучасних методах та формах роботи [3]. Проте лишаються невизначеними шляхи формування передумов особистісного розвитку майбутнього фахівця в процесі практики. Ми будемо виходити з того, що професійно орієнтована практика майбутніх соціальних педагогів є містком між теоретичним навчанням студентів та їх самостійною роботою в різноманітних установах соціальної сфери. Практику можна розглядати як процес оволодіння різноманітними видами професійної діяльності, в яких створюються умови для випробування студентом себе в різних професійних ролях. У системі підготовки соціального педагога важливе місце належить соціально-педагогічній практиці. Вона пов'язує теоретичне навчання майбутніх соціальних педагогів та їх самостійну роботу в закладах освіти, надає досвід практичної діяльності.

Соціально-педагогічна практика здійснюється в умовах, максимально наближених до реальних, і спрямована на підготовку студентів до виконання функцій соціального педагога. Педагогічна практика в базових закладах є обов'язковим компонентом процесу фахової підготовки майбутніх педагогів, важливим етапом їхнього професійного зростання. Практична підготовка забезпечує встановлення безпосереднього зв'язку між теорією та практикою, оскільки в умовах реальної професійної діяльності відбувається інтеграція теоретичних знань і практичних умінь студентів, що зумовлює оволодіння ними складниками професійної компетентності.

Базою соціально-педагогічної практики для студентів спеціальності «Соціальна педагогіка» є міські та сільські навчальні заклади всіх типів, соціальні служби для дітей та молоді, центри за місцем проживання, творчі клуби та об'єднання, позанавчальні установи різного напрямку, вищі навчальні заклади III – IV рівнів акредитації. Соціально-педагогічна практика виконує різні функції, які забезпечують її ефективність: навчальний і виховний характер комплексний підхід до її змісту та організації, творчий і активний характер, систематичність і наступність.

Проходження студентами різних видів практик здійснюється протягом усього періоду

навчання.

Мета соціально-педагогічної практики на робочому місці соціального педагога – створення умов для оволодіння науковими основами соціалізації та самореалізації молоді в інтересах особистості та суспільства. Для її реалізації необхідна взаємодія пріоритетних аспектів діяльності: з одного боку – це соціальна опіка, надання будь-яких видів соціальної допомоги різним категоріям молоді, а з іншого – діяльність, спрямована на розкриття творчого потенціалу молоді, що стимулює формування в неї імунітету до негативних явищ. Суб'єктами соціально-педагогічної практики є всі категорії молоді, які тією чи іншою мірою потребують соціальної допомоги, підтримки, забезпечення та соціальної реабілітації. Відтак, студенти факультету педагогіки і психології, спираючись на базові знання, уміння і навички, отримані під час навчання, повинні оволодіти майбутньою професією, виконуючи функції соціального педагога безпосередньо в різних соціальних службах для дітей та молоді, центрах за місцем проживання, творчих клубах та об'єднаннях, навчально-виховних закладах, позанавчальних установах різного напрямку.

У процесі проходження різних видів практик у студентів формуються вміння:

- застосовувати соціально-педагогічні технології роботи з різними категоріями дітей, сім'єю, соціальними службами, організаціями й установами, технологіями соціально-педагогічної діагностики, соціальної профілактики, корекційно-реабілітаційними;
- діагностувати рівні розвитку дітей, сформованості психічних процесів, різних видів діяльності;
- враховувати результати діагностики в навчально-виховній, оздоровчо-профілактичній роботі, планувати її;
- створювати навчально-розвивальне, предметно-ігрове, мовленнєве середовище в закладах освіти;
- організовувати ігрову діяльність дітей як засіб їхнього розвитку та виховання;
- забезпечувати всебічний гармонійний розвиток дитини;
- здійснювати педагогічний процес у закладах освіти;
- здійснювати професійну діяльність за обраною спеціалізацією;
- здійснювати контроль за ефективністю навчально-виховного процесу, коректувати його;
- здійснювати просвітницьку діяльність серед батьків, сприяти формуванню вмінь встановлювати професійно етичні стосунки з батьками (особами, що їх замінюють) дітей;
- проектувати соціально-педагогічну роботу з дітьми та підлітками;
- створити умови для вдосконалення комунікативних, організаторських, діагностичних, дидактичних, аналітичних умінь та професійно значущих особистісних якостей; формування проєктувальних умінь.

Значення практики полягає в організації педагогічно доцільного сприяння процесам самовдосконалення особистості майбутнього соціального педагога, що досягається завдяки створенню мікро- і макросоціальних умов для прояву самотворчої активності студента, формування його готовності до самоосвіти, самовиховання, самовдосконалення, організації супроводу цих процесів, розвитку суб'єктних ознак особистості, зокрема: креативність, смислотворчість, здатність до саморозвитку тощо.

Аналіз підходів до організації фахової практики майбутніх соціальних педагогів дозволив визначити низку вимог для підвищення ефективності процесу організації і проведення практики, а саме: неперервність включення студента в процес практичної підготовки; поступове ускладнення завдань педагогічної практики; зміна позиції студента-практиканта (від спостерігача до стажера); змістовий взаємозв'язок між усіма видами практики; одночасне виконання під час практики різноманітних професійних функцій; врахування особистісних інтересів та потреб студента під час вибору місця проходження практики; співробітництво студента і керівника в процесі педагогічної практики.

Основними вимогами до організації та проведення професійно орієнтованої практики майбутніх соціальних педагогів є: побудова практики на засадах неперервності і послідовності її проведення; інтеграція теорії і практики в процесі професійної підготовки майбутнього соціального педагога; відповідність основних завдань практики характеристикам стадій особистісно-професійного розвитку фахівця соціально-педагогічної сфери. Таким чином, ми вважаємо технології особистісного розвитку студентів у процесі професійно орієнтованої практики важливою організаційно-методичною

умовою професійного становлення майбутнього соціального педагога. Результатом упровадження даних технологій у вищому навчальному закладі є розвиток індивідуальних, професійних, творчих здібностей майбутніх фахівців, розвиток їх особистісного потенціалу. Практику можна розглядати як процес оволодіння різноманітними видами професійної діяльності, в яких створюються умови для випробування студентом себе в різних професійних ролях. Ефективність такої діяльності полягає в тому, що вона максимально ідентифікується з майбутніми професійними завданнями. На нашу думку, в процесі проведення фахової практики майбутніх соціальних педагогів увага організаторів має бути зосереджена на таких професійно значущих показниках: розвиток фахових умінь та навичок; творча самореалізація студента; самостійність виконання роботи; здатність до прийняття рішень; створення ситуації командної взаємодії; встановлення довірливих, конструктивних стосунків з клієнтами.

Висновки. Ефективність процесу формування професійно орієнтованої особистості майбутнього соціального педагога залежить від таких чинників: особистісно орієнтоване виховання та наявність студентського колективу. Цього можна досягти за таких умов:

- особистісно орієнтованої взаємодії майбутніх соціальних педагогів у студентському колективі;
- забезпечення цілеспрямованого розвитку професійної усталеності майбутніх соціальних педагогів у колективі студентської групи;
- вдосконалення змісту психолого-педагогічної підготовки студентів вищого навчального закладу шляхом насиченості навчально-виховного процесу ігровою діяльністю педагогічної спрямованості (колективних творчих справ, моделювання педагогічних ситуацій, рольових, дидактичних ігор, педагогічних КВК та ін.);
- професійно орієнтована практика майбутніх соціальних педагогів є містком між теоретичним навчанням студентів та їх самостійною роботою в різноманітних установах соціальної сфери.

Література

1. Рибалка В. В. Психологія розвитку творчої особистості : навчальний посібник. / В. В. Рибалка. – Київ : ІЗМН, 1996. – 236 с.
2. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості : підручник. / С. О. Сисоєва – К. : Міленіум, 2006. – 346 с.
3. Соціальна робота: технологічний аспект : навч. посіб. ; [за ред. А. Й. Капської]. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 352 с.
4. Особистісно орієнтована взаємодія як умова формування професійно орієнтованої особистості майбутнього вчителя у студентському колективі / Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського // Зб. наук. пр. – Одеса, 2000. – Вип. 12. – С. 79-84.
5. Осипова Т. Ю. Розвиток колективу і особистості в закладах вищої школи / Т. Ю. Осипова // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського : зб. наук. пр. – Одеса, 1998. – Вип. 4-5. – С. 36-41.
6. Чобітько М. Г. Особистісно-орієнтована професійна підготовка майбутнього вчителя: Теоретико-методологічний аспект : монографія. / Микола Григорович Чобітько. – Черкаси : Брама-Україна, 2006. – 560 с.
7. Якиманская И. С. Технология личностно-ориентированного обучения в современной школе / И. С. Якиманская. – М. – Сентябрь, 2000. – 176 с.

Т. Л. Васина

ФОРМИРОВАНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНО ОРИЕНТИРОВАННОЙ ЛИЧНОСТИ БУДУЩЕГО СОЦИАЛЬНОГО ПЕДАГОГА

В статье предложены определения сущности и специфики личностного и личностно ориентированного подходов в структуре профессиональной практики будущего социального педагога в системе высшего учебного заведения.

Ключевые слова: личностный подход, личностно ориентированный подход, профессионально, профессионально ориентированная личность будущего социального педагога, коллектив студенческой группы, личностно ориентированное взаимодействие, профессиональная устойчивость, коллективная творческая деятельность.

THE INTENDING SOCIAL TEACHER PROFESSIONALLY ORIENTED PERSONALITY FORMING

The article deals with determining the nature and specificity of personality and personality oriented approaches in the structure of intending social teacher professional practice in higher educational institution system.

Key words: personal approach, individually oriented approach, professionally oriented personality of an intending social teacher, individually oriented interaction, professional resistance, team creative activity.

УДК 37.013.42:159.947.5

І. В. Размолодчикова

ВПЛИВ ВНУТРІШНЬОЇ МОТИВАЦІЇ НА ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА ТА ЙОГО ІМІДЖ

У статті зроблено спробу проаналізувати вплив внутрішньої мотивації на формування іміджу сучасного соціального педагога. Досліджується проблема поняття «імідж». Висвітлено вплив культури на формування іміджу соціального педагога.

Ключові слова: внутрішня мотивація, імідж соціального педагога, педагогічна культура, культура педагогічної діяльності.

Постановка проблеми. Умови сучасної кризи суспільства вимагають від його членів активної самостійної позиції. У сучасному переформованні культури народу значну роль відіграє трансформація системи освіти, що визначається державною програмою розвитку освіти в Україні та наказом МОН «Про затвердження Програми дій щодо реалізації положень Болонської декларації в системі вищої освіти і науки України 2004-2005 р.» від 23.01.2004 № 49.

Людина як суб'єкт свідомої, культурно орієнтованої діяльності й соціальної взаємодії у реальних обставинах трансформації суспільства все більше й активніше виявляє свою самостійність з метою самоствердження. При цьому її здатність до оптимального самовираження залежить від розуміння себе і навколишньої дійсності (насамперед соціальної). Такі компоненти, як знання себе і знання інших, самооцінка й оцінка оточення, вміння керувати своєю поведінкою і діяльністю, будувати взаємини з іншими людьми є складовою психологічної культури. Їх гармонійне поєднання визначає психічне здоров'я, емоційне благополуччя і продуктивність у соціальній, професійній та інших сферах життя людини [4, с. 120].

Не викликає сумніву, що справжній професіоналізм у діяльності завжди пов'язаний з інтенсивною та стійкою мотиваційно-емоційною спрямованістю людини на здійснення обраного виду діяльності, на досягнення в ній унікального, може, навіть неординарного результату [8, с. 5].

Основними навчальними мотивами у студентів є «професійні» та «особистісного престижу» [6, с. 265], але автор зазначає, що на різних курсах роль домінуючих мотивів змінюється.

В останні роки посилюється розуміння психологами і педагогами ролі позитивної мотивації до навчання в забезпеченні успішного оволодіння знаннями і вміннями. Виявлено, що висока позитивна мотивація може відігравати роль компенсуючого фактора у випадку недостатньо високих здібностей; однак у зворотному напрямі цей фактор не спрацьовує – ніякий високий рівень здібностей не може компенсувати відсутність навчального мотиву або низьку його вираженість, не може забезпечити значні успіхи у навчанні (А. Реан, 1990).

А. Гебос (1997) виділені фактори (умови), які впливають на формування у студентів позитивних мотивів до навчання:

- усвідомлення найближчих і кінцевих цілей навчання;
- усвідомлення теоретичної і практичної значущості засвоєваних знань;
- емоційна форма викладу навчального матеріалу;
- показ «перспективних ліній» у розвитку наукових понять;
- професійна спрямованість навчальної діяльності;
- добір завдань, створення проблемних ситуацій у структурі навчальної діяльності;
- наявність «пізнавального психологічного клімату» в навчальній групі [6, с. 266].